

POËZIE-VESPER

Martinikerk Groningen

29 september 2013

A A R D E
OVERWEGING

voorbereiding

Marian Knigge-van der Schors

Matty Metzlar

Henk van der Spoel

koor o.l.v.

Gerrit Jan Niemeijer

orgel

Eeuwe Zijlstra

Aards

O lieve God, ik dank U dat ik niet
opgevouwen ben gebleven in mijn vleugels
in de cocon van de ziel, of op de heuvels
des hemels ben ontbloeid als een engelenlied.

Maar dat ik meeviel met al het zaad
waaruit mensenkinderen worden geboren,
dat ik bij de aarde mag behoren
als een witte boom die op sterven staat.

Dat ik ben gevallen maar dat ik leef
en opga in al mijn armen en benen,
dwaas en zalig, door liefde beschenen
aan leven en dood mij overgeef.

(Jan Willem Schulte Nordholt)

AI-AFWEZIGE

Dat u er altijd was en zult zijn, die eeuwen
der eeuwen waarin wij als gras en broodkruimels
roepen maar geen antwoord, smeken maar stilte
geen taal misschien een teken voor wie wil.
Tegen u is praten gemompel van gekken
steeds luider in leegte die u bent of niet.
Ik kom eraan in mijn huurauto en ik zeg:
je wereld is prachtig, de vlaktes van de Kaap
de platte bergen aan de horizon, 's avonds
gloeien de steden van het oude Europa
's morgens rijst Naxos blozend uit zee
men zingt over vroeger, je dalen weerklinken
maar waar ben jij? Wat ik zie is je kleed
geborduurd met vogels, golven, kantwerk
van kale bomen- als dat je kleed is. Je weet
hoe wij leven, kent onze sauzen, bruggen, musea
we dansen heel prachtig, beschieten elkaar
en sterven aan ziektes, we huilen om doden
vanwaar zal onze hulp komen, niet uit die bergen
van je die zwijgen, niet van jou die maar afwacht.
We zingen je half tevoorschijn, we schreeuwen
om ontferming beloven ons wonderen en soms
buigen we ons neder en zeggen: niet zoals wij.
U bent maar vorm, een wijze van zeggen, hoopvol
wil ik bedanken vervloeken beklagen.
Mocht u mij horen ik ben hier op aarde
tot in de eeuwen der eeuwen ben ik hier.

(Marjoleine de Vos)

Kerkje van Fransum

Bestaat nog god, kleine sarcofaag
van het geloof, even leeg
als de dorische tempels van Paestum
hun zuilen een schuilplaats voor andere vogels
dan goden- als ik naar hem vraag?

Kleine mummie van steen
zonder hart, tabernakel,
zonder plaats voor een wijkaars, bescherm je
met jouw lichaam ons landschap
als bodem voor hemel? ik vraag maar.

Stille klankkast voor buiten, voor grutto's
in juni, het loeiende melkvee bij 't hek –
zo gesloten, een avond, ik zit in het gras
tussen jouw zerken, zo ben je het mooist:
dicht, van het uitblijvend antwoord de schrijn.

(C.O. Jellema)

Je kunt zo'n schroom voelen
als je over God iets hoort of zegt of leest.
Je hebt zo je eigen herkenning en je eigen verlegenheid.
Ook in een kerk. Of juist in een kerk.
Kerkje.

Het is zo'n wankel weten
waarmee wij leven.
Zo fragmentarisch,
zo met breuklijnen,
met enkel vragen soms
en geen antwoord,
met enkel stilte.

Zo anders om mee te leven
dan de stelligheid
die je op grafstenen wel tegenkomt.

Leven tussen verlies en verlangen.
Tussen een verloren paradijs
en een visioen van een nieuwe hemel en een nieuwe aarde.

Waar heb je dan weet van?
Ja, dat je geboren bent
en dat je sterven moet.

Maar dat jubelende,
dat kennen we toch ook?
Die haast tomeloze overgave aan het leven,
aan de aarde,
opgaan in al je armen en benen,
dwaas en zalig, door liefde beschenen?

Leven van de wind.
Is dat geest?
Die geest misschien van de beginne,
die boven de donkere wateren zweefde
toen God de hemel en de aarde schiep?

*Maar mensen weten heg nog steg,
zijn altijd naar hun huis op weg.*

Onderdak op aarde.

Zouden de gedichten van vanmiddag daarover gaan?

Je zou het mild kunnen noemen,
soms wel teder,
in ieder geval intiem,
het gedicht over het kerkje van Fransum.

De dichter spreekt dat kerkje aan als een *kleine sarcofaag van het geloof*.
Een sarcofaag mag dan gebruikt zijn om eminente personen te begraven,
farao's, pausen, keizers,
en dus is het geloof niet zomaar een anonieme dode tussen anderen -
maar wel dood.
Er zit geen leven meer in het geloof,
de kerk is leeg.

Hoe komt dat kerkje zo leeg?
Wie heeft wie verlaten?
Zijn de mensen eruit weggegaan?
Of is god zelf gevlogen,
naar een goddelijk domein,
onbereikbaar voor mensen?

De dichter praat met dat kerkje,
dat omhulsel van afwezigheid.
Bestaat nog god, als ik naar hem vraag?
vraagt hij aan die sarcofaag.
Een paradoxale vraag,
want als je niet vraagt, zou hij dan sowieso niet bestaan?

Het lijkt toch geen vraag in de sfeer van godsbewijzen,
maar een vraag naar zijn aanwezigheid in deze wereld,
in ons landschap, op deze aarde.
in je eigen bestaan.

Maar wel god met een kleine letter.
Misschien dus toch niet zo'n persoonlijke god?
Een instantie die ons overstijgt,
onnoemelijk,
maar geen aarde en geen mens bestaanbaar zonder?
Het kerkje is een mummie.

De ziel is eruit,
maar het omhulsel van het geloof staat er nog,
zonder hart, leeg,

een monument van afwezigheid,
van wat ooit was, van ooit de hoop,
van ooit de nederigheid misschien,
de eerbied voor wat ons overstijgt,

een monument als behoeder misschien van een vraag,
een soort van weten,
iets zachts:
hoe te leven op aarde,

een monument
van ooit het knielen:
niet mijn wil, maar uw wil geschiede.

Een mummie, een ontziend lichaam,
maar gebalsemd, bewaard,
want bestemd voor een nieuw leven?

In de leegte van die gesloten kerk,
hangt er nog de echo
van een lied, een gebed, een verlangen?

Als landschap een geheugen kon hebben,
zou zo'n verlaten godshuis dan dat geheugen zijn?
De beschutting van een vraag?
Een ruimte voor hemel?

De dichter zit tussen de zerken
met hun stellige opschriften.
Bij een gesloten kerk.
*Zo ben je het mooist:
dicht, van het uitblijvend antwoord de schrijn.*

Een schrijn met de restanten van wat misschien wel heilig is?
Zou daar nog een bijzondere kracht aan toe te schrijven zijn?

Over God wil ik zwijgen
zei meester Eckhart, de mysticus,

want elke naam is een beperking
en met welke naam ook: je raakt het goddelijke niet.
Het is stamelen, spreken in paradoxen.

Psalmen zwijgen niet over God.
Bedanken, vervloeken, beklagen,
dat is wat psalmen doen.
Ze prijzen, ze roepen ach en wee,
ze schreeuwen om ontferming.

Zou het zelf een psalm zijn,
het gedicht AL-AFWEZIGE?
Paradoxaal is het wel,
roepen naar een God die afwezig is,
die zich niet laat zien,
die zich niet laat horen.

Maar wel een paradox die speelt met ernst.
De toonzetting is uitdagend, tartend,
met bewondering, met vragen, met verwijten.
Misschien zelfs wel cynisch, op de wijze van psalmen.
Van allerlei psalmen, die er in doorschemeren.

Maar toch een zwijgende God.
Gaan we die noodgedwongen dan zelf maar laten spreken,
zingen we hem half tevoorschijn,
dichten we hem wonderen toe?

Het lijkt wel of dit gedicht op de drempel geschreven is:
waag ik me naar binnen of niet.
Nee, ik laat mijn adres achter,
mocht u ooit..... dan weet u me te vinden.
Ik ben hier.

Is dit een gedicht met hoop
of met wanhoop?

Een zwijgende God.
Dat is misschien toch bijbelser dan u denkt.
Je kunt soms zo'n schroom voelen
als je over God
iets hoort of zegt of leest.

Het is zo'n wankel weten
waarmee wij leven.

Zo fragmentarisch,
zo met breuklijnen,
met enkel vragen soms
en geen antwoord,
met enkel stilte.

Zou je er somber van worden,
van deze gedichten?

Dat zou ik eigenlijk niet doen.

Misschien zou je er zelf wel eens willen zitten
tussen die zerken met hun stellige opschriften.
Bij die dichte kerk.

En dat er dan een psalm is.
Misschien wel een van die psalmen
aan de AL-AFWEZIGE.

Of niet een psalm
maar het hart
waaruit hij opstijgt.

Of niet het hart,
maar waar het klopt:

op aarde,
dwaas en zalig,
tot in de eeuwen der eeuwen.

